

Euroopan unionin
neuvosto

Bryssel, 7. kesäkuuta 2024
(OR. en)

10777/24

SOC 429
EMPL 247
MI 579
COMPET 621
ECOFIN 647
EDUC 200
SAN 323
ELARG 78

ILMOITUS

Lähettiläjä:	Puheenjohtajavaltio
Vastaanottaja:	Pysyvien edustajien komitea / Neuvosto
Asia:	Sisämarkkinoiden sosiaalinen ulottuvuus – Periaatekeskustelu

Valtuuskunnille toimitetaan oheisena puheenjohtajavaltion valmisteluasiakirja asiakohdassa mainitusta asiasta TSTK-neuvostossa 20. kesäkuuta 2024 käytävää periaatekeskustelua varten.

Sisämarkkinoiden sosiaalinen ulottuvuus

Periaatekeskustelu työmarkkina- ja sosiaalipolitiikan roolista kestävien sisämarkkinoiden luomisessa kaikille

Italian entinen pääministeri Enrico Letta esitteli huhtikuussa Espanjan, Belgian ja Euroopan komission Eurooppa-neuvoston kehotuksen¹ perusteella esittämästä pyynnöstä Eurooppa-neuvostolle selvityksen ”Much more than a Market – Speed, Security, Solidarity – Empowering the Single Market to deliver a sustainable future and prosperity for all EU Citizens”². Tämän jälkeen neuvoston nykyistä ja tulevaa puheenjohtajavaltiota pyydettiin jatkamaan selvityksessä esitettyjen suositusten käsittelyä vuoden loppuun mennessä³.

Selvityksen tavoitteena on sisämarkkinoiden uudistaminen sekä niiden perustamisen jälkeen tapahtuneen kehityksen ja edessä olevien haasteiden arvioiminen: ”Sisämarkkinat ovat yli 30 vuotta perustamisensa jälkeen edelleen Euroopan yhdentymisen ja arvojen kulmakivi ja kasvun, vaurauden ja solidaarisuuden voimakas vauhdittaja. Kansainväliset näkymät ovat kuitenkin muuttuneet merkittävästi, mikä korostaa tarvetta luoda uudenlaiset sisämarkkinat.” Selvityksessä kehoitetaan antamaan sisämarkkinoille välitön piristysruiske niiden saattamiseksi tilanteen tasalle nykyisissä olosuhteissa ja niiden valmistelemiseksi tulevaisuutta varten.

¹ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7-2023-INIT/fi/pdf>.

² <https://www.consilium.europa.eu/media/ny3j24sm/much-more-than-a-market-report-by-enrico-letta.pdf>.

³ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12-2024-INIT/fi/pdf>.

Politiikka-alojen keskinäiset yhteydet

Selvityksen mukaan tällaiset vahvemmat sisämarkkinat ovat olennaisen tärkeitä, jotta voidaan toteuttaa EU:n tarvitsema oikeudenmukainen, vihreä ja digitaalinen siirtymä, joka tukee sen taloudellista ja sosiaalista perustaa: ”Siirtymän tukeminen rakenteellisesti on keskeinen tavoite Euroopan unionin strategiakehyksessä. Keskusteluissa ei kuitenkaan pidä keskittyä pelkästään siirtymään liittyviin kustannuksiin. On ratkaisevan tärkeää tunnustaa laajamittaiset hyödyt, joita siirtymä tarjoaa kansalaisille, yrityksille ja työntekijöille. Tähän siirtymään investoiminen ja sen rahoittaminen ei ole pelkästään taloudellinen päätös, vaan se on eittämättä kaikkein strategisin valinta, jonka EU voi tehdä taatakseen itselleen merkittävän kilpailuedun globaaleilla markkinoilla, säilyttäen samalla ne sosiaaliset normit, joista Eurooppa on ylpeä, ja myös kehittää niitä edelleen.” Tämän vastaa La Hulpen julistusta Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin tulevaisuudesta⁴, jossa painotetaan, että pyritään kohti sosiaalista Eurooppaa, ”jonka tavoitteena on luoda sosiaalista ja taloudellista edistystä, varmistaa yhtäläiset mahdollisuudet kaikille, laadukkaat työpaikat ja oikeudenmukaiset työolot, vähentää köyhyyttä ja eriarvoisuutta sekä edistää oikeudenmukaista siirtymistä ilmastoneutraaliuteen”.

Selvityksessä, joka on nähtävä samassa kontekstissa kuin Mario Draghin tuleva selvitys EU:n kilpailukyvyyn tulevaisuudesta, viitataan EU:n ainutlaatuiseseen sosiaalisen markkinatalouden malliin ja korostetaan talous- ja sosiaalipolitiikan välisiä yhteyksiä: ”Vahva sosiaalinen ulottuvuus EU:n sisämarkkinoilla edistää osallistavaa vaurautta ja varmistaa tasapuoliset mahdollisuudet, työntekijöiden oikeudet ja sosiaalisen suojelun kaikille ja edistää samalla kasvua ja kilpailukykyä. Se vahvistaa Euroopan unionin sitoutumista solidaarisuuteen, eriarvoisuuden vähentämiseen ja kaikkien kansalaisten hyvinvoinnin lisäämiseen Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin arvojen mukaisesti, tavoitteena yhtenäinen ja ihmiskeskeinen unioni.” Kyseessä on sama keskinäinen yhteys, jota painotetaan ehdotetuissa päätelmissä työmarkkinoiden, osaamisen ja sosiaalisten uudistusten ja investointien roolista kriisinkestävien talouksien kannalta. Neuvostoa on pyydetty hyväksymään nämä päätelmät, joissa korostetaan ihmisten hyvinvoinnin ja talouskasvun välistä vastavuoroisesti vahvistavaa suhdetta.

⁴ <https://belgian-presidency-consilium.europa.eu/media/bj0adazv/declaration-finale.pdf>.

Suosituksset

Selvityksessä todetaan, että sisämarkkinoiden vahvistamiseksi EU:n on varmistettava rahoitus tulevia haasteita, kuten vihreää ja digitaalista siirtymää, sekä vahvaa strategista riippumattomuutta ja puolustuksen vahvistamista varten. Tässä yhteydessä selvityksessä esitetään useita erityisiä suosituksia, joita ovat muun muassa ”viidennen vapauden” luominen tutkimuksen, innovoinnin, koulutuksen ja osaamisen kehittämisen tehostamiseksi, säästö- ja investointiunionin (uudelleennimetty pääomamarkkinaunioni) toteuttaminen yksityisten säästöjen säilyttämiseksi Euroopassa ja lisäresurssien houkuttelemiseksi ulkomailta, valtiontukien tarkistettu hallintokehys, toimenpiteet verotuksen hajanaisuuden torjumiseksi ja julkisten hankintojen strategisempi käyttö.

Selvityksessä korostetaan lisäksi pk-yritysten erityistä merkitystä sisämarkkinoille ja ehdotetaan yritysoikeuden EU-säännöstöä, joka tarjoaisi yrityksille 28. säännösten sisämarkkinoilla toimimista varten ja tarkoittaisi EU:n nykyisen oikeuskehyksen järjestelmällistä kodifiointia ja täydentämistä uusilla eurooppalaisilla välineillä. Tällaiseen järjestelmään sisältyisi myös työlainsäädäntöä. Selvityksessä kehoitetaan myös poistamaan esteet väliaikaiselta palvelujen rajat ylittävältä tarjoamiselta.

Lettan selvitys sisältää monia työmarkkinoita ja sosiaalialaa koskevia ehdotuksia. Siinä annetaan keskeinen sija ”oleskeluvapaudelle”, joka täydentää liikkumisvapautta: ”Liikkumavapaus on arvokas etu, mutta sen tulisi olla valinta, ei välttämättömyys.” Tämä edellyttää politiikkoja, joilla puututaan alueellisiin epätasapainoihin myös vahvalla EU:n koheesiopolitiikalla ja muilla rahoitusvälineillä ja teknisellä tuella alueille, joiden kehitys on pysähtynyt, jotka taantuvat ja/tai kärsivät aivovuodosta ja väestökadosta. Lisäksi selvityksessä kehoitetaan ottamaan käyttöön tukimekanismeja kotimaahansa ulkomailla työskentelyn jälkeen palaaville EU:n kansalaisille ja esitetään ehdotus erityisen EU-järjestelmän luomisesta digitaalisia rajatyöntekijöitä varten.

Tähän liittyen selvityksessä todetaan, että ”asumisen kohtuuhintaisuus on tärkeä ongelma, koska se vaarantaa vapauden oleskella myös vastaanottavilla alueilla eikä pelkästään väestökadosta kärsivillä alueilla. Monissa kaupungeissa ja monilla alueilla EU:ssa on vakava pula kohtuuhintaisista asunnoista.” Selvityksessä kannatetaan sellaisten EU:n välineiden ja politiikkojen rakenteen ja soveltamisen tarkistamista, joilla on suora vaikutus kansallisiin asuntomarkkinoihin, ja kohtuuhintaista asumista käsittelevän erityistyöryhmän perustamista.

Työvoiman liikkuvuuden helpottamiseksi Letta ehdottaa esteiden vähentämistä laajentamalla ammattipätevyyden automaattisen tunnustamisen järjestelmää, tarkistamalla ammatillisen sääntelyn tarvetta ja laajuutta, yksinkertaistamalla akateemisten tutkintojen tunnustamista ja edistämällä oppimiseen liittyvää liikkuvuutta. Lisäksi selvityksessä kehoitetaan parantamaan sosiaaliturvan koordinoitua ja jatkamaan digitalisaatiota, koska digitalisaatiolla on valtavat mahdollisuudet edistää oikeudenmukaista liikkuvuutta ja yksinkertaistaa menettelyjä. Sen vuoksi selvityksessä ehdotetaan, että kaikki jäsenvaltiot panevat täysimääräisesti täytäntöön sosiaaliturvatietojen sähköisen vaihtojärjestelmän (EESSI) ja osallistuvat eurooppalaisen sosiaaliturvapassin pilottitoimiin esitettävien asiakirjojen, kuten eurooppalaisen sairaanhoitokortin, digitalisoimiseksi.

Selvityksessä ehdotetaan myös, että EU:n lähetettyjä työntekijöitä koskevan muutetun direktiivin täytäntöönpanon yhtenäisyyttä parannetaan, jotta voidaan vähentää hallinnollista taakkaa, siirtyä työntekijöiden lähettämislaitosten yhtenäiseen sähköiseen muotoon ja selkeyttää oikeuskehystä, joka koskee kolmansien maiden kansalaisten lähettämistä, mukaan lukien henkilöt, jotka työskentelevät työvoiman vuokrausyritysten kautta tai jotka rekrytoidaan välikäsien kautta⁵. Letta kehottaa myös vahvistamaan Euroopan työviranomaista hyväksymällä suositukset, jotka esitetään oikeudenmukaista liikkuvuutta EU:ssa ja Euroopan työviranomaisen roolia käsittelevässä puheenjohtajavaltio Belgian raportissa⁶. Yleisemmin Letta kannattaa alihankintakäytäntöjen sääntelyä hyväksikäytön estämiseksi ja työ- ja turvallisuusnormien noudattamisen varmistamiseksi.

Työterveyden ja -turvallisuuden osalta selvityksessä kehoitetaan vahvistamaan mielenterveyttä, myös stressiä ja työuupumusta, sekä ilmastonmuutokseen liittyviä riskejä koskevia sitovia sääntöjä, jotka perustuvat Euroopan työterveys- ja työturvallisuusviraston (EU-OSHA) suuntaviivoihin⁷. Selvityksessä suositetaan, että etusijalle asetetaan yksityiskohtaisten tilastojen kerääminen erityisesti lähetettyihin ja liikkuviin työntekijöihin liittyvien vaaratilanteiden esiintymistiheydestä ja vakavuudesta, jotta voidaan suunnitella näyttöön perustuvia turvallisuuspolitiikkoja. Lisäksi kehoitetaan ottamaan käyttöön julkisia hankintoja koskevat suuntaviivat, joiden ansiosta voidaan asettaa etusijalle urakoitsijat, jotka noudattavat työterveyttä ja -turvallisuutta koskevia normeja ja yhteiskuntavastuuta koskevia lausekkeita.

⁵ Vastaa La Hulpen julistuksen 20 kohtaa.

⁶ https://werk.belgie.be/sites/default/files/content/news/report_ela_eu2024be_0.pdf.

⁷ Vastaa La Hulpen julistuksen 24 kohtaa.

Yleisemmin selvityksessä ehdotetaan terveydenhuollon häiriönsietokyvyn vahvistamista muun muassa selkeyttämällä kliinistä lääketutkimusta koskevaa lainsäädäntöä. Siinä todetaan myös, että väestön ikääntyminen ja finanssipolitiikan kiristäminen asettavat EU:n terveydenhuoltojärjestelmille merkittäviä haasteita ja vaikuttavat sekä terveydenhuoltopalvelujen tarjonta- että kysyntäpuoleen. Selvityksessä todetaan, että tarvitaan enemmän pitkäaikaishoitolaitoksia, kotihoitopalveluja ja erikoistuneita terveydenhuollon ammattilaisia, jotka on koulutettu vastaamaan iäkkäille potilaille ominaisiin tarpeisiin.

Vastaavasti kuin Val Duchessen julistuksessa⁸ selvityksessä tunnustetaan työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun keskeinen rooli EU:n rakenteissa ja kehoitetaan saattamaan vähimmäispalkkadirektiivi kunnianhimoisesti osaksi kansallista lainsäädäntöä ja sisällyttämään neuvoston suositus työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun vahvistamisesta EU:ssa ja tuleva Euroopan työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua koskeva sopimus osaksi kansallista lainsäädäntöä. Selvityksessä todetaan myös, että sisämarkkinoita koskevissa säännöissä on jätettävä tilaa työehtosopimusneuvotteluille ja paikallisille edustusrakenteille.

Selvityksessä suositellaan lisäksi, että yhteisötalouden toimijoille luodaan oikeat olosuhteet toimia sisämarkkinoilla helpottamalla niiden rahoituksen saantia⁹. Siinä ehdotetaan valtiontukea koskevan yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen mukauttamista yhteisötalouden yrityksiin, epäedullisessa asemassa olevien työntekijöiden palkkaamiseen myönnettävää tukea koskevien sääntöjen arvioimista uudelleen ja julkisten hankintojen strategisen käytön mahdollistamista yhteisötalouden tukemiseksi.

Enrico Letta kehottaa lisäksi investoimaan jatkuvasti yleishyödyllisiin palveluihin ja soveltamaan niihin jäsenneltyä lähestymistapaa sen takaamiseksi, että kansalaiset voivat käyttää perusoikeuksiaan ja -vapauksiaan, ja ehdottaa korkealaatuisia yleishyödyllisiä palveluja koskevan toimintasuunnitelman laatimista¹⁰. Näiden palvelujen merkitystä ei pidä aliarvioida: Cambrigde Econometricsin aikaisemmassa tutkimuksessa¹¹ käytetyn menetelmän perusteella Belgian liittovaltion suunnittelutoimisto¹² arvioi, että yleishyödylliset palvelut muodostavat EU:ssa 28,4 % kokonaislisäarvosta (3721 miljardia euroa), 31,1 % kokonaistyöllisyydestä (65,2 miljoonaa työntekijää) ja 19,7 % kokonaisinvestoinneista (632,6 miljardia euroa).

⁸ Kolmikantajulistus Euroopan työmarkkinaosapuolten tuloksekkaan vuoropuhelun puolesta: <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=27309&langId=en>.

⁹ Katso myös La Hulpen julistuksen 23 kohta.

¹⁰ Katso myös La Hulpen julistuksen 31 kohta.

¹¹ Mapping evolutions in Public Services in Europe: towards increased knowledge of industrial relations (toukokuu 2013).

¹² Tilastollinen päivitys yleishyödyllisistä palveluista: https://www.plan.be/uploaded/documents/202405230930470.REPORT_update_statistics_SGIs_13006.pdf.

Hallinnointi

Selvitys sisältää myös monia hallinnointiin liittyviä suosituksia, jotka ovat erittäin merkityksellisiä työllisyys- ja sosiaalipolitiikan päättäjille. Siinä todetaan, että keskeisten alojen eurooppalaisia data-avaruuksia on kehitettävä datan jakamisen ja käytön edistämiseksi talouden ja yhteiskunnan hyödyksi. Siinä kehoitetaan vahvistamaan kyberturvallisuutta säännöksillä, standardeilla ja käytännöillä, joilla suojellaan kriittistä infrastruktuuria ja kansalaisten tietoja. Vaikka sosiaalialaan ei viitata suoraan (toisin kuin eurooppalaiseen terveysdata-avaruuteen), tämä ehdotus vastaa pitkälti ehdotettuja päätelmiä työmarkkinoiden, osaamisen ja sosiaalisten uudistusten ja investointien roolista kriisinkestävien talouksien kannalta. Niissä käsitellään hallinnollisen datan saatavuuden parantamista politiikan arviointia ja vaikutustenarviointia varten samalla kun varmistetaan henkilötietojen suoja.

Näyttöön perustuvan päätöksenteon parantamiseksi ja tehokkaan julkishallinnon edistämiseksi Lettan selvityksessä ehdotetaan teknisen tuen välineen tehostamista. Väline tarjoaa räätälöityä asiantuntemusta julkishallinnon uudistamisen ja nykyaikaistamisen tukemiseksi kaikilla tasoilla, jotta ne voivat panna paremmin täytäntöön EU:n lainsäädäntöä ja EU:n prioriteetteja. Selvityksessä ehdotetaan digitalisaation ja hallinnon nykyaikaistamisen edistämistä julkishallinnoissa, jotta ne voivat mukautua tehokkaasti digitaaliseen ja vihreään siirtymään, ja ehdotetaan uutta välinettä – sopimusta eurooppalaisten hallintojen yhteistyön ja asiantuntemuksen parantamisesta (Pact enhancing European administrations' cooperation and expertise, PEACE) – jotta julkishallinnot voivat paremmin selviytyä tulevista häiriöistä. Vaikka asiaa ei selvityksessä mainitakaan, vaikuttaa siltä, että vakiintunut yhteistyö Euroopan laajuisessa julkisten työvoimapalvelujen verkostossa voisi toimia inspiraation lähteenä tässä asiassa. Viranomaisten välisen rajatylittävän yhteistyön edistämiseksi Letta ehdottaa myös, että sisämarkkinoiden ongelmanratkaisuverkolle (SOLVIT) vahvistetaan EU:n oikeusperusta ja varmistetaan sen toiminnan vakaus ja yhdenmukaiset menettelyt.

Unionin tulevaa laajentumista silmällä pitäen Enrico Lettan selvityksessä ehdotetaan, että ehdokasmaille annettaisiin mahdollisuus hyötyä sisämarkkinaeduista aloilla, joilla ne voivat nopeasti valmistautua noudattamaan yhteisön säännöstöä, mutta turvataan samalla sekä niiden talouksien että sisämarkkinoiden vakaus ja korostetaan yhteisiin arvoihin perustuvan poliittisen yhdentymisen merkitystä. Hän ehdottaa myös, että ehdokasmaita autetaan kehittämään hallinnollisia ja institutionaalisia valmiuksia ottaa vastaan EU:n varoja ja käyttää niitä parhaalla mahdollisella tavalla. Hän kehottaa integroimaan ehdokasmaat EU:n rakenteisiin vaiheittain, jotta voidaan vahvistaa niiden ja jäsenvaltioiden välisiä yhteyksiä, auttaa niitä tuntemaan itsensä arvostetuiksi ja vaalimaan tunnetta jaetusta EU-yhteisöstä. Letta kannattaa myös vakaan suojalausekkeiden, siirtymäkausien ja muiden välineiden järjestelmän luomista, jotta voidaan ehkäistä ja lieventää sisämarkkinoiden yhdentymisen mahdollisia kielteisiä vaikutuksia molemmille osapuolille. Tällä on selvää merkitystä työllisyys- ja sosiaaliasioiden kannalta, sillä niissä olisi otettava opiksi aiemmista laajentumisista saaduista kokemuksista.

Ministereitä pyydetään edellä olevan perusteella pohtimaan seuraavia kysymyksiä:

- 1. Miten arvioitte Lettan selvityksen ehdotuksia, jotka liittyvät työllisyyteen, osaamiseen ja sosiaalipolitiikkaan sekä niiden hallinnointiin?*
- 2. Mihin selvityksessä esitettyihin suosituksiin olisi puututtava ensi tilassa? Mitä muita työllisyys-, sosiaali- ja tasa-arvokysymyksiä pidätte merkityksellisimpinä kestävien ja osallistavien sisämarkkinoiden näkökulmasta?*